TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BÖLÜMÜ

YENİ TÜRK EDEBİYATI - II
DERS NOTLARI

---

2. Sınıf - 2. Dönem

aofdestek.net

Servet-i Fünun Roman ve Hikâyeleri

1. Şiirde olduğu gibi romanda da -devrin siyasi baskıları nedeniyle- sosyal konulardan uzak durulmuştur. Yazarlar, daha çok yaşadıkları ortamı anlatma yoluna gittikleri için konular İstanbul'un çeşitli kesimlerinden alınmadır.

2. Mekan; kapalı ve dar mekanlardır. Adeta bireyin kıstırılmışlığını, yaşadığı mekanda görmekteyiz. Çevre, aile ortamıyla sınırlıdır. Bütün olaylar aile ortamı içerisinde geçer.

3. Dil ağır, üslup ise sanatkâranedir. Roman tekniği sağlamdır. Halit Ziya, Cumhuriyet döneminde kendi romanını birkaç defa sadeleştirmek zorunda kalmıştır. Servet-i Fünun yazarları, şahsi tecrübelerini eserlerine aktarabilmişlerdir. Betimlemeler gözleme dayalı ve nesneldir.

4. Geleneksel tahkiyede olay örgüsünün önemli olmasına rağmen Servet-i Fünun romanında karakter çözümlemesi daha baskın olan bir roman anlayışına geçilmiştir. Ruh çözümlemelerine önem verilir. Bu sayede insana doğru bir yöneliş belirir. Kahramanlar genellikle okumuş, seçkin, sanatsever ve alafranga kişilerdir.

5. Romanlarda genetik miras önemli bir yer tutar ve temel karakter oluşturma motifi; baba-kız, ana-oğul eşlemesi üzerine kuruludur. Aşk, kötümserlik ve kaçış üç temel unsur olarak karşımıza çıkar.

6. Zaman kısalmış, psikolojik derinlik ve kişilerin mizaçları ön plana çıkmıştır. Daha kısa zamanda çok daha fazla hadise yaşanmış olur. Denilebilir ki Servet-i Fünun romanları özellikle kavramlar ve simgeler bakımından neredeyse birbirinin aynı örneklerin verildiği bir dönem olmuştur.

Hüseyin Rahmi'nin Romanları

1. Genel olarak realizmin etkisi altındadır. Hemen bütün eserleri birer gözlem ürünüdür.

2. Bazı eserlerinde natüralizmin etkisi görülür. Claude Bernard'ın bilime uyguladığı deneyimi, Zola romana uygulamış; böylece "deneysel roman" meydana gelmiştir. "Mürebbiye", "Hayattan Sayfalar", "Ben Deli miyim?" gibi eserlerinde Hüseyin Rahmi bu metodu kullanmıştır.

3. Natüralizmin bir etkisi olarak bazı eserlerinde tamamen bazı eserlerinde de kısmen hayatın bozuk, gülünç yanlarını ele alır; bu yönleri açığa çıkarır. Birçok eserinde kötülük, iki yüzlülük ve gerilikle mücadele etmiştir.

4. Toplum hayatında Tanzimât'la başlayıp Meşrutiyet, I. Dünya Savaşı, Cumhuriyet gibi dönemlerin insanların hayatlarında ve görüşlerinde meydana getirdiği etkileri ele almış; bunları birer olay çerçevesinde işlemiştir. İlk romanından başlayarak birçok eserinde eskiyle yeninin çatışmasını ana tema olarak seçmiş; böylece geleneksel çözülüş sırasında eskiye bağlanamayan, yeniyi özümseyemeyen, taklitçi, züppe tipini "Şık", "Şıpsevdi" romanlarında olduğu gibi, ele almıştır.

Bazı eserlerinde insan içgüdüsüyle toplum kuralları arasındaki uyuşmazlık konusuna yönelmiş, yeni düşünceye sahip insanın, eski güzel içindeki mutsuzluğunu ve bunun aile kuramı üzerindeki olumsuz etkisini ele almıştır. "İffet", "Mutallaka", "Tesadüf" gibi romanlarında bu çatışma anlatılmıştır.

I. Dünya Savaşı'ndan sonra birey-toplum çatışması, yerini toplum katmanları arasındaki çatışmaya bırakınca, kuvvetliyle zayıf olanın mücadelesine dikkat çekmiştir. Yalnızca çıkar ilişkisine dayanan, sapkın davranışları eleştirmiştir. İlk romanlarında karşımıza çıkan "züppe" tipi bu kez yerini, hayatta başarı kazanmak için ahlaksızca yaşamayı ilke edinen kişilere bırakır. "Hakk'a Sığındık", "Tebessüm-i Elem", "Cehennemlik", "Muhabbet Tılsımı", "Ben Deli miyim?", "Kokotlar Mektebi", "Utanmaz Adam" gibi eserlerinde "amaca giden her yol mubahtır" düşüncesini benimseyen insanları eleştirir.

5. Eserlerinde anlatmak istediği mesajı daha iyi vurgulayabilmek için mübalağaya kaçmıştır.

6. Romanları birer töre romanıdır. İstanbul'un her kesiminden insanı onun eserlerinde görmek mümkündür. Bu insanlar, kendi çevreleri, kendi kılıkları, gelenekleri, düşünceleri, inançları, konuşmaları ile onun romanlarında hayat bulur.
- Şıpsevdi (İstanbul'un altı tramvaylarını anlatır)
- Son Arzu (Ramazan gecelerinde Şehzadebaşı gezintilerini anlatır)
- Bir Mücadele-i Sevda (Kağıthane alemlerini anlatır)
- Tebessüm-i Elem (Mahalle baskınlarını anlatır)
- Hayattan Sayfalar (Ölü gömme törenlerinden bahseder)
- Tesadüf (Kenar mahalle kadınlarının konuşmaları söz konusu edilir)

7. "Sanat için sanat" görüşünü benimseyen Servet-i Fünuncular, aydın kişilere seslenirlerdi. Hüseyin Rahmi ise, "toplum için sanat" görüşünden hareket ile doğrudan halk tabakasına seslenmiştir. Bütün eserlerini halkın eğitimsel seviyesini yükseltme amacıyla kaleme almıştır. Bu maksatla Ahmed Midhat tarzını takip eder; ancak ondan ayrıldığı nokta, öğretmek istediği öğeleri kendi ağzından değil, kahramanlar aracılığıyla vermesidir.

8. Halkı eğitmek için yazdığından, halkın anlayabileceği bir dil kullanmıştır. Dil ve edebiyatın ayrı ayrı şeyler olduğu düşüncesinin hakim olduğu dönemde, çağını aşarak sonraki nesillerin dil ve sanat görüşüne yol göstermiştir.

9. Cümleleri, kuruluş bakımından kusursuz olmakla birlikte; üslubu özenli değildir. Çünkü eserde üsluptan ziyade düşünceye önem verir. Bu sebeple bütün eserleri sade ve tabii bir anlatımla yazmıştır.

10. Romanlarının çatısı kuvvetlidir; ancak okuyucuyu eğlendirmek, gazetede tefrika sayısını çoğaltmak gibi maksatlarla; taklitli konuşmalar, makaleye benzer felsefi bölümler, vak'a dışı bilgiler

aofdestek.net

vermek gibi a
bakımından zaman zaman aksamaktadır.

11. Sonuçlar, genellikle acıklı ve ahlakidir. Çoğu zaman komik sahnelerlerle başlayan eser, üzüntü verici olaylarla neticelendirilir.

Hüseyin Cahid Yalçın'ın Edebî Anlayışı

1. Ahmed Midhat tesirinde kalmıştır. Mizacı gereği, duygu ve hayalden çok mantık ve muhakemeye bağlıdır. Bu nedenle eserlerinde realizm ağır basar. Dil ve üslubundaki sadelik ve açıklık onun şüphesiz en büyük özelliğidir. Eserlerinde Arapça ve Farsça kelimeler az olduğu gibi, üslubu süslemek için özel bir çaba sarf ettiği de görülmez.

2. Nâdîde isimli eserinde, teknik bakımdan ve söyleyiş özellikleri yönüyle Ahmed Midhat tesirinde kaldığı görülmektedir; fakat Fransız romanlarını okumaya başladıktan sonra bu tesir yavaş yavaş kaybolur.

3. Hayâl İçinde adlı romanında, tecrübesiz bir gencin başından geçen romantik bir aşk macerası anlatılır. Romanda, gencin realiteden uzak duygu, düşünce ve hayal kırıklıkları, çok realist bir biçimde ve hareketli bir olay örgüsü ile verilmiştir. Vakası basit ve teknik bakımdan da zayıf olan bu eserinde, kahramanlar çok canlı bir şekilde çizilmiş; maddi ve manevî yaşayışın bütün özellikleri işlenmiştir.

4. Hayât-ı Muhayyel adlı eserinde, hürriyetsizlikten bunaldıkları sırada, hür diyarlara göç etmek için Servet-i Fünuncuların kendilerini kaptırdıkları tatlı hayaller anlatılır. Bütün hikayelerinde, pek sağlam sayılmayacak bir tekniğe karşılık, kuvvetli bir anlatım gücü ve ölçülü bir realizm görülmektedir.

5. Son hikaye kitabı olan **Niçin Aldatırlarmış**'taki hikayeler, 1908'den sonra çok yorucu ve mücadeleli geçen bir hayatın acılılıkları, ıstırapları ve hüsranları ile doludur. Yazar, bu hikayelerinde hayatın katılığını çok daha açık olarak tespit etmiştir.

Ahmet Hikmet Müftüoğlu

1. Mizacı ve eserlerinde ele aldığı konular itibariyle Servet-i Fünun sanatçılarından ayrılan Ahmet Hikmet Müftüoğlu, 1908 yılından sonra Servet-i Fünun ve Fecr-i Âti topluluklarını etkileyen milliyetçilik akımının tesiri altına girmiştir. Genel olarak "Türkçülük" adını alan ve edebiyatta "Millî Edebiyat Cereyanı" diye anılan milliyetçilik hareketinin yalnız edebi yönü ile değil, aynı zamanda sosyal ve siyasî yönleri ile de uğraşmış; bu hareketin Türk Derneği, Türk Yurdu ve Türk Ocağı gibi "kültürel münasebetlerin sürdürülmesi yoluyla genel Türk Birliği'ni gerçekleştirme" gayesini güden kuruluşların çalışmaları ile de yakından ilgilenmiştir. Böylece sanatını sosyal hizmete vermek kararını almış oldu. *Çağlayanlar* adlı eserinde, milliyetçi bir söylemle yazdığı öykülerini toplamıştır.

ni hâkim kılma" hedefine uygun olduğu gibi, üslubu da konuşma üslubuna çok yakındır.

3. *Gönül Hanım* adlı romanında, Birinci Dünya Savaşı sırasında Kafkasya cephesinde Ruslara esir düşüp Türkistan'daki bir esir kampına gönderilen bir Türk teğmeninin orada karşılaştığı Gönül adlı bir Tatar kızının rehberliği ile eski Türk ülkelerini dolaşmasını ve ülkü birliği yaptığı o kızla sevişmesini anlatır. Romanda, Türk tarih ve medeniyetinin eskiliği, büyük değeri ve Pantürkizm (Türk Birliği) ideali üzerinde durur.

4. *Haristan ve Gülistan* adıyla kitaplaştırdığı kısa ve lirik öykülerinin dili, devrine göre daha sadedir. Servet-i Fünun kuşağına mensup olduğu bu dönem öykülerinde bile, yaşamın sıkıntılarını, tam bir kaçış ve sızlanma psikozu ile değil, estetik yaratımı açımlayan bir araç olarak görür.

5. Eserleri: *Leyla Yahud Bir Mecnunun İntikamı* (1890), *Haristan ve Gülistan* (1890), *Çağlayanlar* (1922), *Gönül Hanım* (Tasvir-i Efkar'da tefrika, 1920, yeni yayını 1971), *Salon Köşeleri*, *Bir Tesadüf*, *Bir Safha-i Kalb*, *Kadın Ruhu*, *Silinmiş Çehreler*, *Beliren Simalar* .

Ahmet Rasim

1. Devrinin en popüler yazarları arasında bulunan Ahmet Rasim, yetişme tarzı bakımından, daha çok Divan edebiyatı ile kendi zamanının tanınmış edebi şahsiyetlerinin tesirinde kaldı. Bunlar arasında beğendikleri Ahmet Midhat ve Muallim Naci'dir. Bu sebeple edebiyattaki kökten batılılaşma hareketine muhalif kaldı ve Servet-i Fünunculara yapılan hücumların başında yer aldı. Fakat zamanla Fransızca öğrenerek batı edebiyatına da sempati göstermeye başladı ise de, sonradan giriştiği bu teşebbüste yeterli başarı gösteremedi ve o da Muallim Naci gibi iki arada kalmış oldu.

2. Bazı yazarlar gibi yerli edebiyata taraftardı. Bu bakımdan Servet-i Fünun edebiyatının kozmopolit olduğunu iddia edenler arasındadır. Edebiyatın çeşitli türlerinde yazı yazmış olan Ahmet Rasim, roman ve hikaye türünü de denedi. Modern Fransız romanı ile temas kuramamış ve hemen hemen Ahmet Midhat ve Namık Kemal'in roman ve hikayelerini okuyarak yetişmiş olan Ahmet Rasim'in *Cep Romanları* genel adı ile yayımlanan eserlerinde, daha çok Namık Kemal'in tarzında yürünerek, hasta bir hassasiyetle, acıklı gönül maceraları ele alınmıştır.

4. Genellikle kahramanları, Namık Kemal'in *İntibah* romanında olduğu gibi hayat tecrübesi olmayan erkeklerle onları baştan çıkaran tecrübeli kadınlardır. Teknik, son derece zayıftır. Zaten basit tutulan vakanın bazen -kaybolur derecede- silikleştiği ve arada Ahmet Midhat vâri bilgiler verildiği de görülür. Dil ve üslupta da bir düzen yoktur. Konuşmaların çok tabii olan diline karşılık, tasvirlerde dil, Osmanlıcanın hakimiyeti altındadır. Psikolojik tahlil yok gibidir. Tasvirler, çok kere öznel karakter taşır.

5. Tarih, coğrafya, seyahat, gramer gibi çok değişik konularda eserler veren ve son derece doğurgan bir yazar olan Ahmet Rasim'e gerçek değerini ve yaygın ününü kazandıran yazıları ise daha çok denemeleri, musahabeleri, fıkraları, hatıraları ve şarkılarıdır. Bu tür eserlerinde genellikle şehir hayatının ve kendi çevresinin yaşayışını, insanlarını, alışkanlıklarını, giyinişlerini, hayat ve dünya görüşlerini bütün ayrıntıları ile ve kuvvetli bir gözlemin ışığı altında anlatmıştır. Hüseyin Rahmi'nin roman ve hikayelerinde yaptığını, Ahmet Rasim bu türlü yazılarında yapmıştır. Bundan dolayıdır ki Ahmet Rasim'in bu eserleri 1890 sonrasındaki kırk yıllık sosyal tarihi inceleyecek olanlar için ihmali mümkün olmayan kaynaklar durumundadır. Bu yazıların dil ve üslubunda, konuşma dilinin birçok özelliğini bulmak mümkündür.

6. Romanları: *Meyl-i Dil* (1892), *Nakam* (1899), *Kitabe-i Gam* (1899), *Hamamcı Ülfet* (1922).
Fıkra ve makaleleri: *Tarih ve Muharrir* (1329), *Şehir Mektupları* (1316), *Eşkal-i Zaman* (1334), *Muharrir Bu Ya* (1926), *Menakıb-ı İslam* (1325).
Hatıraları: *Gecelerim* (1312 - 1316), *Fuhş-ı Atik Fuhş-ı Cedid* (1340), *Muharrir, Şair, Edib* (1342).

Aşk-ı Memnu / Madam Bovary Karşılaştırmalı Tanıtımı

1. Halit Ziya'nın "yasak aşk" anlamına gelen *Aşk-ı Memnu*'su ve Gustave Flaubert'in *Madam Bovary*'si, bir kadının tutkuları etrafında şekillenmiş realist bir gözlemin ürünleridir.

2. Türk edebiyatının büyük ustalarından Halit Ziya Uşaklıgil *Aşk-ı Memnu*'da, kendisinden daha yaşlı bir adamla evlenen Bihter'in bir konakta yaşadığı büyük sıkıntı ve evlendiği adamın neredeyse kendine yaşıt kızının olumsuz tavırları sonucu genç bir adama aşık olmasını anlatıyor.

3. On dokuzuncu asrın başarılı örneklerinden birisi olan *Madam Bovary'de* ise, Emma Bovary'nin trajik hayat hikayesi, tutkuları, ihtirasları ve gidip-gelişli "aşk"ları ele alınır.

4. Kadın hareketinin sesini yükselttiği İkinci Meşrutiyet döneminin edebiyat yapıtlarında kadın, bir "birey" olarak işlenmeye başlanmıştır. *Aşk-ı Memnu,* pek çok Osmanlı romanının tersine, kadınlara yüzeysel yaklaşmaz. Bihter'in evliliği ve yasak aşkı arasında yaşadığı çelişkiler, kadın cinselliği gibi "tehlikeli" konuları da içine alacak şekilde işlenmiştir. *Aşk-ı Memnu*'da romantik aşk ve cinsellik, evliliğin karşısında bir tehlike olarak durmaktadır. Romanın sonunda, Bihter'in ölümüyle hem bir romantik aşk hem de bir evlilik sona erer. Kadınların kamusal alanda hoş görülebilecek rahat tavırları, onları özel alanın evlilik kurumu tarafından belirlenen ilkelerine ihanet noktasına getirecek bir özgürlüğe kavuşturdukları noktada reddedilir.

5. Emma Bovary, okuduğu romanların etkisiye aristokrasiye ve burjuvaziye büyük hayranlık duyan, aristokrasinin bir parçası olmayı hayal eden ve buna ulaşmak için çabalayan, bu sınıfa giremese de en azından onlara yakın olmayı arzulayan bir kadındır. İçten yapılmış bir pazarlık değildir onunkisi; ama bir üst sınıfa dâhil olabilmesinin tek yolunu o sınıftan erkeklerle birlikte olmakta bulmuştur. Emma'nın isteklerini karşılamaktan uzak biri olan Charles ise karısının hırsı nedeniyle felakete sürüklenir.

6. Eskiden "iffetsizlik" olarak algılanabilecek pek çok eylem, *Aşk-ı Memnu*'nun kadınları için gündelik hayatın parçası haline gelmiştir. Bu da o dönem zihniyetindeki hızlı değişimin ipuçlarını verir. Firdevs Hanım ile kızları Peyker ve Bihter, "hafifmeşreplik"leri hoş görülen kadınlardır. Bu "hafifmeşreplik", "yasak aşk"a, ve ardından bir "ihanet"e neden olduğu anda ise, bir ahlakî çöküntü havasına bürünmektedir.

7. Emma ise, doyumsuz bir kadındır. Çocuğu olmasa belki çocuk isteyecek, kocası kendisine sadık olmasa belki sadık bir koca isteyecek kadar... Bu nedenle ona sadece "ahlaksız" olarak bakmak yeterli olmayacaktır. Ondaki doyumsuzluk, yetinmezliktir denebilir.

8. Uşaklıgil, *Aşk-ı Memnu*'da olaylar arasında düzenli bir sıra gözetmiştir ve kişilerin ruhi derinliklerine inmiştir.

9. Flaubert'in tasvirleri -yer yer okuyanı sıkacak kadar- uzundur. Olayların detaylı anlatımı, kişilerin halleri, doğa tasvirleri çok canlıdır. Gerçekçiliğe olan tutkusuyla Flaubert, roman kahramanlarının hiç birine yakınlık duymadan yazmıştır metnini. Natüralizmin kurallarına uygun olarak, "bilimsel" bir yaklaşımı vardır. Her karakteri ve her olayı titizlikle inceler, kişilerin ve olayların nedenlerini araştırır ve bütün bunları mükemmel bir dille okuyucuya aktarır. Bu nedenle, kahramanları ile duygusal bağlar kurmaz, onları haklı çıkarmaya çalışmaz, araya girip bir yargılamada da bulunmaz.

10. *Aşk-ı* Memnu'nun ana kahramanları:
Bihter: Düzgün bir fiziğe sahip, güzel, erkekleri kolayca elde edebilen cazibeli bir kadındır. Annesine karşı kin beslemektedir.
Adnan Bey: Bihter'in kocasıdır. Orta yaşlı, varlıklı, iki çocuk babası, asil bir ailenin tek çocuğudur.
Nihal: Adnan Bey'in kızıdır. Zeki, güzel ve çalışkan bir kişiliğe sahiptir. Behlûl'e ilgi duymaktadır. Annesinin ölümü onu derinden etkilemiştir.
Behlûl: Adnan Bey'in yeğenidir. Kadınlara karşı özel bir ilgisi vardır. Bu onda bir zaafiyet haline gelmiştir.

11. *Madam Bovary*'deki ana kahramanlar:
Emma: Doyumsuz, elindekiyle yetinmeyen, daha fazlasını isteyen, zenginlik ve "asil"lik hayalleri kuran bir kadındır.
Charles: Mesleği olan hekimliği layıkıyla yapmaya çalışan, eşinin sadık bir kocası ve çocuğunun babasıdır. Hayattaki tek amacı iyi bir aile babası olmak ve mesleğinde yükselmektir.
Rodolphe: Günübirlik yaşayan, zengin; fakat gurursuz birisidir. Kadınlara karşı büyük bir zaafı vardır.

Bundan sonraki kısımlarda derse giren öğretim üyesi değişik kaynaklardan faydalanmaktadır.

aofdestek.net